

ACC. N:R M. 15634:1-13.

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Ekstrand, Malmö
Härad: Torna Berättare: " " "
Socken: Everlövs Berättarens yrke: f. d. poliskonstapel
Uppteckningsår: 1962 Född år 1882 i Kumlatofte, Everlövs sn.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Pattave. s. 1-13.

N. No. 78.

30/5-62.

Skriv endast på denna sida.

TATTARE!Benämning.

Under den tid jag som barn och yngling vistades i min hemtrakt, Everslöv, hörde jag aldrig annan benämning på detta folelement som det här är fråga om än tattare eller tattra, som man uttryckte sig på bygdemålet, Ordet tavringer har jag först på senare tiden hört som benämning på detta folkslag. Uttrycket kältringar kunde man ibland få höra uttalas, men detta ord var i så fall ej en benämning speciellt för tattare, utan var detta mera en gemensam benämning eller så att säga mindre gott betyg, som man tillvitade sådana personer i allmänhet som under sitt umgänge med andra människor uppträdde på ett mindre föredömligt sätt genom att ställa till bråk och som gärna ville inlåta sig i slagsmål eller på annat sätt uppföra sig busaktigt som väckte allmän förargelse. Samma sak var gällande ifråga om benämningen skojare eller krämare vid bedömandet av vissa personers mindre hederliga sätt att göra affärer, där de på olika sätt med vilseledande uppgifter och bedrägeri sökte lura och bedraga sina medmänniskor. Man talade om hästskojare och klockskojare m.m.

Hur tattarna brukade benämna sig själva, vet jag ej, men jag skulle tro, att de begagnade sig av släktnamnet. Att man kallat

tattarna för finnar, har jag ej hört omtalas. Med finnar menade enbart personer som var boende i Finnland eller härstammade därfån.

Tattare och zigenare.

Tattare och zigenare är två olika slags folk som ej har släktskap med varandra eller har någonting gemensamt.

Enligt traditionen skulle tattarna ha sitt ursprung från Tattarerna i södra Ryssland, därav namnet, och utvandrat därifrån, och zigenarna från Pyreneerna i Spanien. men om detta är med verkligheten överensstämmande, vågar jag ej uttala mig om. Tattarna voro bofasta, även om de då och då gav sig ut på strövtåg med hela familjen åkande med hästfordon två à tre i sällskap och i regel medförande stora hundar. På dessa sina vandringar, brukade de våldgästa gårdarna för övernattning och kunde ibland uppehålla sig på samma gård ett par nätter i sträck och dagen däremellan. De brukade inlogera sig själva på logen och ställde upp hästarna på gården. Vid dessa tillfällen brukade de gärna genom tiggeri förskaffa mat till sig själva och foder till hästarna. De voro långt ifrån välkomna eller sedda mig blida ögon av ortsbefolkningen, men å andra sidan vågade man inte neka dem härberge av fruktan för, att de i så fall skulle uttaga hämnd genom att sätta eld på gården Någon egentlig polisbevakning existerade ju inte på den tiden på landet, som tat-

tarna hade respekt för. Visserligen fanns det en fjärdingsman inom varje socken utsedd för året bland någon av befolkningen, men denne saknade ju helt utbildning i polisyrket och ingrep ej gärna mot tattarna för så vida de ej gorde sig skyldiga till något kriminelt. Enligt vad jag hörde berättas så var det tre kända personer i trakten, riktiga kraftkarlar, som kunde sätta skräck i tattarna och som de voro rädda för. De brukade nämligen handgripligen tagga tattarna i upptuktelse, då de påträffade dem och anledning därtill fanns. Dessa kraftkarlar voro en smed Holmström i Blentarp, en latbrukare, Jacob Jönsson i Skurup och en lantbrukare Nils Nilsson i Stora Rödde, gemenligen kallad Nils Nygård efter namnet på hans ägande gård.

Utseende och egenskaper.

Tattarna voro till utseende i största allmänhet, med enstaka undantag mörka i hyn och svarthåriga och sågo relativt sett ganska bra ut isynnerhet flickorna, så länge de voro unga. Inte annat jag har mig bekant, så skedde fortplantningen helt inom deras egna led. Det skulle på den tiden, där på orten, vara otänkbart, att någon av ortsbefolkningen genom giftermål skulle beblanda sig med tattarna. Jag hörde ej heller omtalas, att tattare och zigenare blandade sig med varandra genom giftermål.

Något konkret exempel att skildra såsom varande ett särskilt

utmärkande för tattarnas egenskaper, har jag mig ej bekant, men bland ortsbefolkningen hade man allmänt den uppfattningen om dem, att de voro häftiga till lynnet, våldsamma och snara till att draga kniv om kommo i slagsmål, vidare tjuvaktiga, lögnaktiga, lättjefulla och arbetsolustiga. Angående den sistnämnda egenskapen får man kanske ej döma dem allt för hårt, för det var säkerligen inte lätt för dem att erhålla ett ordnat arbete. Jag tror inte, att någon av ortsbefolkningen skulle var intresserad av att taga en tattare vare sig manlig eller kvinnlig i sin tjänst.

Tattarnas invandring.

När Tattarna första gången kommit till vårt land eller hur detta tillgåt, eller varifrån de med säkerhet härstammar, har jag ej träffat på någon som kunnat lämna en tillförlitlig upplysning om, annat än vad jag ovan nämnt om, att de traditionsenligt skulle härstamma från Tartarerna.

Tattarna i bygden.

I min hemförsamling Everlöv bodde inga tattare under den tid jag hade min vistelse därstädes. Huruvida detta förhållande inträffat senare, vet jag ej. I grannsocknen, Blentarp, bodde på den tiden en tattarefamilj, Karl Pettersson, gemenligen kallade Karl Pettrana. eller blentarpstattrarna, vars ättlingar numera, sedam många år till-

baka varit bosatta i Malmö. Vidare hörde man omnämnas Bosebjers-tattrarna, Skarrietattrarna, Abekåstattrarna och Maglehemstattrarna efter respektive bostadsorter och i anslutning till dessa, men namnet på dessa tattarefamiljer, har jag inget minne av. Hur länge de varit boende i dessa trakter eller anledningen till deras bosättning på respektive platser, känner jag ej till.

Enligt vad jag hörde berättas och den uppfattning man i allmänhet hade om tattarnas liv och leverne så skulle de vara ganska inställsamma och angelägna om upprätthållandet av ett gott förhållande till såväl grannarna som till ortsbefolkningen inom den närmaste omgivningen, även om något direkt umgänge/^{ej}kunde förekomma dem emellan. De förlade därför huvudsakligast sin verksamhet till mera avlägsna orter i samband med sina vandringar och utflykter och våldgästningar. orter med ovannämnda våldgästningar.

Tattarnas vandringar.

Tattarna voro i allmänhet lika bofasta som den andra befolkningen med den skillnaden, att de vid vissa tillfällen, som jag ovan nämnt, gävo sig ut på vandring. Huruvida någon överenskomelse tattarefamiljerna emellan varit rådande med bestämmelser om vilka platser eller områden, som de olika familjerna hade att besöka eller färdas till, eller om detta berodde på slumpen och företogs hur som helst, kan jag ej uttala mig om. när jag ej har

mig något bekant angående deras färdrouter. Jag känner ej heller till, om tattarna undveko att beröra varandras verksamhetsområden, men detta skulle jag ej hålla för otroligt. Att några enstaka familjemedlemmar reste omkring för besök på de olika platserna, har jag aldrig lagt märke till eller hört omtalas. De brukade följas åt hela familjen, och det vill synas mig, som om hela den närmaste släkten färdades tillsammans vid vissa tillfällen med flera enspånnareskjutsar efter varandra. Anledningen till deras utfärder och förflyttningar från den ena orten till den andra, var väl närmast att söka i deras sätt till försörjning, dels genom tiggeri och kanske även tjuveri om det gavs tillfälle för dem att kunna komma över och tillägna sig saker och ting, och dels med handel huvudsakligast med lerkärl, samtidigt som de sökte arbete med förtening av kopparkärl. Särskilt Abekåstattarna brukade uppenbara sig i orten som fiskförsäljare. Enbart resande ej bofasta tattare, hörde jag ej omtalas.

Tattarna bostäder.

Jag saknar tillräcklig kännedom om tattarnas bostäder för att närmare kunna beskriva dem. Det enda jag känner till härvidlag är att de s.k. blentarpstattarna bodde någon stans i Blentarp i gemenskap med den övriga befolkningen och skarietattarna i Övedsklostersskogen i närheten av landsvägen mellan Veberöd och Sjöbo.

Som jag ovan nämnt, var tattarna mindre väl sedda bland ortsbefolkningen, varför om man vid något tillfälle sett sig nödsakad till, att inhysa dem i sina hus, så kan man inte säga, att detta skedde av barmhärtighet, medömkan eller mänskovänlighet utan snarare av rädsla för att bliva utsatta för någon slags hämdeakt från tattarnas sida, om de blivit nekade härbärge. Några särskilda människor i bygden, som tattarna företrädesvis sökte kontakt med, vet jag ej om, att det fanns.

Något luffarehärbärge, ödesstuga eller dylikt för tattare eller vägfarande att kunna logera i fanns inte, vad jag vet om.

Något förbud för befolkningen att hysa tattare, har jag ej hört omtalas, att det fanns eller skulle ha funnits, men det skulle säkerligen ej ha setts med blida ögen av de övriga ortsborna om någon bland dem skulle visa allt för mycket tillmötesgående mot tattarna genom att ~~permanent inhysa dem~~. Detta skulle i så fall utan tvekan giva anledning till en hel del förtal och kritiska anmärkningar mot vederbörandes handlingssätt i ett dylikt fall till skada för hans gada namn och anseende.

Beträffande de bofasta tattarna hem eller bostadsförhållanden, så har jag aldrig kommit i tillfälle till att komma dem så nära, att jag personligen kunnat iakttaga dem, och ej heller har jag hört något omtalas, som jag har minne av, angående dessa förhållan-

ACC. N:R M. 15634:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

den, varför jag ej kan lämna någon upplysning därom.

Tattarnas familjer.

På grund av min ofullständiga kännedom om Tattarnas familjeförhållanden, ser jag mig oförmögen till att här kunna besvara de i detta stycke framställda frågorna.

Vad det gäller tattarnas inställning till militärtjänsten i allmänhet, så kan jag ej med bestämdhet uttala mig därom, men troligen fanns det väl bland dem i likhet med vad som visat sig förekomma bland andra kategorier inom befolkningen i allmänhet, att det funnits och fortfarande finnes vissa element som söker undandra sig militärtjänsten så gott det går, vilket jag har erfarenhet av från min polistjänst, då jag ofta hade i uppdrag att eftersöka och inställa personer, som undanhållit sig militärtjänsten, vid respektive regementen. Ett speciellt motsatt fall härvidlag, som jag personligen haft beröring med, önskar jag att få här relatera. I min egenskap av korpral under min anställning vid det numera indragna Kungl. Skånska dragonregementet i Ystad, hade jag under mitt befäl bland beväringarna en man av tattaressläkt från Abekås vid namn Frans Segerholm, numera bosatt i Malmö. Mitt omdöme om honom är, att han var den absolut bäste, bland dem beväringar jag hade att göra med, både i tjänsten, där han hade ett gott handlag med hästar, och i sitt sätt att uppträda privat utom tjänsten.

Ständigt visade han sig villig, förekommande och tjänstaktig och angelägen om att kunna vara till hjälp med privata sysslor t.ex genom att erbjuda sig till att borsta mina stövlar eller putsa min stallmundring utan att göra anspråk på ersättning därför i en eller annan form. Han var också begåvad med ett synnerligen gott humör och mycket humoristisk, en bidragande orsak till att han även tillvann sig sina officerares gunst.

Språk.

Jag har ej hört annat än att tattarna använde sig av svenska språket i ortens dialekt. Det är ju möjligt att de sins emellan inom släkten hade ett hemligt språk, men därom har jag mig ej något bekant.

Tattarnas yrken och sysselsättningar.

Vad det gäller tattarnas bruk ifråga om deras livnäring, så är min kännedom därom i minsta laget och räcker ej till för att närmare kunna redogöra för, vad som varit deras huvudnäring eller vad som utgjorts av bisysslor. Jag har aldrig haft tillfälle till att på närmare håll kunnat få inblick i deras levnadsförhållanden. De brukade på sina utfärder föra med sig lerkärl, som de utbjödo till salu, men huruvida dessa var av egen tillverkning eller om det var återförsäljning, vet jag ej. Ej heller har jag mig bekant, om de utövade något hantverk överhuvudtaget, men de brukade fråga

etter arbete med förtenning av kopparkärl. Jag har inget minne av att jag hört omtalas eller sett dem köpa upp lump, tagel eller dylikt där på orten, på den tiden, men senare har jag iakttagit, att en del av de här i staden boende tattarna idkat handel med lump och skrot. Att de skulle ha befattat sig med kreaturshandel har jag ej hört omtalas, men väl med hästhandel och hästbyten. För detta ändamål brukade de sammanträffa på marknaderna i Sjöbo med flera platser för utövandet av denna verksamhet. Deras handelsmetoder i detta sammanhang under uppvisningen av sina hästar, varvid de begagnade sig av vissa knep för att hästarna under mönstringen skulle visa sig uppspelta och livaktiga, blev för många marknadsbesökare rent av ett folknöje att se på.

Att slakta eller taga av huden på en självdöd häst, hund eller katt, ansågs på den tiden, som ett mindre hedervärt arbete, som ingen utan risk för att förlora sitt anseende, heder och värdighet, kunde taga befattning med. Jag har heller aldrig hört omtalas, att tattarna åtog sig något av detta slags arbete. För arbete av denna art fanns det där på orten endast en man vid namn Jöns Persson, gemenligen kallad Jöns Bördix, som ville åtaga sig detta och som vid behov allmänt anlätades. Den mest vanligen förekommande benämning på honom var rackaren. Det är ju möjligt, att tattarna på vissa orter åtog sig kastrering av hästar, men ej där

i trakten, vad jag har mig bekant. Till utförandet av sådana operationer, brukade man allmänt anlita en person vid namn Fredriksson. Jag känner ej till något fall där tattarna uppträtt som kvaçksalvare eller botandet av sjuka människor eller djur.

I inget fall, vad jag vet om eller hört omtalas, har det inträffat, att tattare taget plats som drängar eller pigor eller utfört arbeten i likhet med andra löntagare ej heller som sotare.

Trollkonster.

Huruvida det funnits tattare som varit begåvade med en övernaturlig förmåga till att på ett eller annat mystigt sätt kunna förorsaka skada eller hjälp för människor eller djur eller vad som i detta sammanhang berörts i detta stycke av frågelistan, kan jag ej lämna upplysning om, enär jag helt saknar kännedom därom.

Tiggeri.

Även om tattarna på sina vandringar ägnade sig åt tiggeri i mindre omfattning huvudsakligast av kvinnorna och kanske även av barnen i någon mån, kan man ej säga, att de ägnade sig åt detta i större utsträckning. Vad de vid dylika tillfällen tiggde var matvaror. Att de hotat eller på annat sätt övat påtryckning vid sina tiggerier, har jag ej hört omtalas, men de blevo i allmänhet ej heller nekade, om de höllo sig inom rimliga gränser.

ACC. N:R M. 15634:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jag har ju vid något tillfälle hört omtalas, att tattarna skulle vara musikbegåvade, men hur härmed förhåller sig, känner jag ej närmare till. Ej heller har jag någon vetskap om, att de uppträtt med musikkapell eller som enskilda musiker i orten eller på marknader. Att de skulle ha uppträtt som björnförare eller i någon annan gren inom cirkuslivet, har jag ej hört omtalas.

Ångående tattarnas förmögenhetsförhållanden, så har jag ingen aning om detta, varför jag ej kan besvara denna fråga.

Något ordspråk eller särskilt talesätt om tattarna förekom ej där på orten, vad jag har mig bekant.

Som ett tillägg till avslutningen av detta ärende, skulle jag gärna vilja omnämna, att jag personligen ej har något ofördelaktigt att säga om tattarna, vad det beträffar mig själv, med tanke på den kontakt som jag på sin tid hade med dem.

I min egenskap som ordningspolis hade jag ju ibland tillfälle till att komma i beröring med här i Malmö bosatta tattare, såväl i min tjänst som ordningens upprätthållare på gator och allmänna platser, som i mitt arbete med eftersökningar och utredningar rörande bland annat deras bilaffärer och underlåtenhet, att till länsstyrelsen anmäla förvärvet av någon bil, och jag kan ej säga annat än, att de vid dessa tillfällen voro enbart behagliga att ha att göra med. Det föreföll mig, som om de satte en ära i att stå väl

till hos ordningspolisen. De visade sig alltid förekommande och villiga att utan protester, vilket ej alltid var fallet med andra personer, rätta sig efter vad man i tjänsten hade att säga till om i vad det gällde ordningen på gator och allmänna platser. Även då jag hade i uppdrag att verkställa vissa eftersökningar bland dem eller där de varit föremål för undersökningar av något slag, visade de sig alltid tillmötesgående, trots att de förstodo att undersökningen kom att resultera till åtal. Vid de tillfällen då jag hade att verkställa något eftersökningsärendet och gjorde förfrågan efter vederbörande hos någon av dem, som jag träffade på, så visade de sig alltid villiga till att lämna begärda upplysningar i den mån de kunde, och eftersom de väl kände till varandra inom hela släkten, kunde man med tillförsikt lita på erhållna upplysningar. Jag märkte aldrig, att de sökte lämna osanna eller vilseledande uppgifter. Det var ju annars ej så mycket ordningspolisen hade anledning till att sysselsätta sig med tattarna. Kriminalpolisen däremot hade ständigt anledning till att befatta sig med dem för utredning och undersökningar av deras olagliga spritaffärer och bedrägerier av olika slag.

Malmö i maj 1962

Högaktningfullt

